

Харківський національний університет внутрішніх справ

В. П. Ємельянов

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Основні питання вчення про злочин

Науково-практичний посібник

Харків
«Право»
2018

УДК 343.2(075)
Є60

*Рекомендовано до друку вченою радою
Харківського національного університету внутрішніх справ
(протокол № 5 від 30.05.2018 р.)*

Рецензенти:

О. О. Житний – доктор юридичних наук, професор;
В. Б. Харченко – доктор юридичних наук, професор;
П. В. Хряпінський – доктор юридичних наук, професор

Ємельянов В. П.

Є60 Кримінальне право України: Загальна частина. Основні питання вчення про злочин : наук.-практ. посіб. / В. П. Ємельянов. – Харків : Право, 2018. – 142 с.

ISBN 978-966-937-431-8

У посібнику на підставі Конституції України, чинного Кримінального кодексу України та досягнень науки кримінального права висвітлюються основні питання вчення про злочин Загальної частини кримінального права України, у тому числі деякі дискусійні питання, а також даються певні відомості про зарубіжне кримінальне законодавство.

Для аспірантів, ад'юнктів та викладачів юридичних закладів вищої освіти, наукових і практичних працівників, а також студентів і курсантів.

УДК 343.2(477)(075)

ISBN 978-966-937-431-8

© Ємельянов В. П., 2018
© Видавництво «Право», 2018

ВСТУП

Вчення про злочин є основоположною проблематикою сучасної кримінально-правової теорії та практики протидії злочинності, оскільки Кримінальний кодекс України має своїм завданням правове забезпечення прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам. Це потребує комплексних наукових досліджень загальнотеоретичних та спеціальних питань, пов'язаних з визначенням злочину як соціального та як правового явища, встановлення його основних характеристик. Хоча зазначеним питанням присвячено багато наукових та навчальних видань, однак у сучасній навчальній літературі замало враховуються ті наукові праці, в яких категорія «злочин» розглядається у тісному взаємозв'язку з категорією «незлочин», тобто з такими положеннями, як позитивна кримінальна відповідальність, правомірний вчинок (правомірна поведінка), склад правомірного вчинку та інших обставин, що виключають можливість застосування кримінальної відповідальності, кримінально-правова кваліфікація, що включає в себе кваліфікацію злочинів та кваліфікацію не-злочинів. Водночас досконалого вивчення потребують питання щодо співвідношення злочину як конкретного акту вольової свідомої поведінки особи, що містить певні об'єктивні та суб'єктивні властивості, та складу злочину як правової характеристики цього вольового акту, співвідношення кримінального права як галузі законодавства та як галузі права, а, відповідно, і співвідношення джерел кримінального законодавства та кримінального права, положення щодо визначення науки кримінального права, її предмета, методології, науково обґрунтованих підстав та принципів криміналізації (декриміналізації) суспільно небезпечних діянь, а також питання стосовно визначення кримінального права як навчальної дисципліни.

Зміст

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	
ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА	4
1.1. Значення поняття «кримінальне право»	4
1.2. Кримінальне право як галузь законодавства	5
1.3. Кримінальне право як галузь права	9
1.4. Наука кримінального права.....	11
1.5. Кримінальне право як навчальна дисципліна	18
1.6. Кримінальне право та суміжні правові галузі.....	19
РОЗДІЛ 2	
ЗАКОН ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ	23
2.1. Поняття закону про кримінальну відповідальність	23
2.2. Структура Кримінального кодексу України	24
2.3. Тлумачення закону про кримінальну відповідальність.....	30
2.4. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі.....	33
2.5. Чинність закону про кримінальну відповідальність у просторі.....	37
РОЗДІЛ 3	
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ	44
3.1. Поняття кримінальної відповідальності.....	44
3.2. Форми реалізації кримінальної відповідальності.....	46
3.3. Підстава кримінальної відповідальності	49
3.4. Обставини, що виключають можливість застосування кримінальної відповідальності	50
РОЗДІЛ 4	
ЗЛОЧИН ТА ЙОГО ВИДИ	53
4.1. Поняття злочину.....	53
4.2. Ознаки та елементи злочину як вольового вчинку людини.....	54

4.3. Загальне визначення злочину в законі про кримінальну відповідальність	57
4.4. Класифікація злочинів	58
4.5. Кримінально-правове значення правомірного вчинку (правомірної поведінки)	60

РОЗДІЛ 5

СКЛАД ЗЛОЧИНУ	62
5.1. Поняття складу злочину	62
5.2. Класифікація складів злочинів	63
5.3. Ознаки складу злочину	68
5.4. Співвідношення елементів злочину та ознак складу злочину	71
5.5. Поняття складу правомірного вчинку (правомірної поведінки) та інших діянь, вчинюваних за обставин, що виключають можливість застосування кримінальної відповідальності	74

РОЗДІЛ 6

КВАЛІФІКАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ	77
6.1. Поняття та види кваліфікації злочинів	77
6.2. Підстави кваліфікації злочинів	78
6.3. Правила кваліфікації при конкуренції кримінально-правових норм	80
6.4. Поняття та види колізії правових норм, шляхи подолання колізії	83
6.5. Кваліфікація злочинів як різновид кримінально-правової кваліфікації	85
6.6. Значення судової практики та її узагальнень для правильної кримінально-правової кваліфікації	88

РОЗДІЛ 7

ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ	89
7.1. Поняття об'єкта злочину та ознак об'єкта у складах злочинів	89
7.2. Види об'єктів злочинів та ознак об'єктів у складах злочинів	90
7.3. Предмет злочину	95
7.4. Потерпілий від злочину	96

РОЗДІЛ 8

ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ЗЛОЧИНУ	98
8.1. Поняття об'єктивної сторони злочину та складу злочину	98
8.2. Суспільно небезпечне діяння (дія чи бездіяльність)	99
8.3. Суспільно небезпечні наслідки	102
8.4. Причинний зв'язок між діянням і наслідками	103
8.5. Місце, час, спосіб, обстановка та засоби вчинення злочину	105

РОЗДІЛ 9

СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ	107
9.1. Поняття суб'єкта злочину	107
9.2. Поняття неосудності та її критерії	111
9.3. Поняття обмеженої осудності	112
9.4. Відповідальність за злочини, вчинені в стані сп'яніння	113

РОЗДІЛ 10

СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ЗЛОЧИНУ	114
10.1. Поняття суб'єктивної сторони злочину та складу злочину	114
10.2. Поняття і значення вини	114
10.3. Умисел та його види	116
10.4. Необережність та її види	117
10.5. Мотив, мета та інші компоненти психічної діяльності суб'єкта злочину	118

РОЗДІЛ 11

СТАДІЇ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ ТА СПІВУЧАСТЬ У ЗЛОЧИНІ	121
11.1. Поняття та види стадій вчинення злочину	121
11.2. Кваліфікація незакінченого злочину	123
11.3. Поняття та ознаки співучасті у злочині	124
11.4. Види співучасників та форми співучасті	125
11.5. Кваліфікація діянь співучасників	127
11.6. Причетність до злочину та її види	129
11.7. Добровільна відмова при незакінченому злочині та добровільна відмова співучасників	130

РОЗДІЛ 12

МНОЖИННІСТЬ ЗЛОЧИНІВ

ТА СКЛАДІВ ЗЛОЧИНІВ	132
12.1. Поняття множинності злочинів та складів злочинів	132
12.2. Повторність злочинів	133
12.3. Рецидив злочинів	134
12.4. Сукупність злочинів (складів злочинів).....	135

Наукове видання

Ємельянов Вячеслав Павлович

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО
УКРАЇНИ**

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

**Основні питання
вчення про злочин**

Науково-практичний посібник

Коректор *О. М. Нещеретна*
Комп'ютерна верстка *О. І. Сенько*

Підписано до друку з оригінал-макета 05.06.2018.
Формат 60×84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 8,3. Обл.-вид. арк. 6,6. Вид. № 1910.
Тираж 500 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Україна, 61002, Харків, вул. Чернишевська, 80а
Тел./факс (057) 716-45-53
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено у друкарні ФОП Почернін В. В.
Тел. (057) 717-28-80